

УЧАСТЬ В'ЯЧЕСЛАВА ЧОРНОВОЛА У СТВОРЕННІ НАРОДНОГО РУХУ УКРАЇНИ

Василь ДЕРЕВІНСЬКИЙ

кандидат історичних наук, доцент
Київського національного університету будівництва і архітектури

Анотація. У статті розкрито ставлення В. Чорновола до утворення Руху. Проаналізовано його участь та вплив на становлення масштабної української організації. Зазначено, що В. Чорновіл ще на початку 1988 р. планував утворити подібну політичну структуру, яку сформував із односторонніми у вигляді Української Гельсінської Спілки, а влітку 1988 р. – під назвою «Демократичний фронт». Процес створення Народного фронту української структури активізувався після приєднання до неї представників Спілки письменників України. Зазначено, що В. Чорновіл долучився до вироблення консенсусу між співзасновниками НРУ – прихильниками поміркованих і радикальних ідей.

Ключові слова: В. Чорновіл, Народний рух України, НРУ, Рух, УГС.

Роль В. Чорновола у становленні й функціонуванні громадських об'єднань 2-ої половини 1980-х років залишається актуальною темою для дослідників. Він, повернувшись в Україну у 1985 р. з ув'язнення та заслання, активно зайнявся громадською діяльністю, відновив видання позацензурного журналу «Український вісник», ініціював і створив першу політичну організацію – Українську Гельсінську Спілку (УГС), впливав на створення різноманітних громадських структур, зокрема Народного руху України (НРУ). Його надзвичайно плідна організаційна діяльність потребує ґрунтовного вивчення, оскільки це дасть змогу краще зрозуміти особливості виникнення багатопартійності в Україні, покаже, яким чином В. Чорновіл впливав на суспільно-політичні процеси, а також дасть нові свідчення про значення особистості для розвитку суспільства.

Із широкого кола питань, якими займався В. Чорновіл у 2-ій половині 1980-х років, привертає увагу і потребує належного опрацювання його участь у створенні НРУ. У працях дослідників історії Руху відображені окремі аспекти діяльності В. Чорновола в процесі становлення НРУ [5]. Це питання розглянуто й у книгах, де висвітлюється загальний комплекс подій 2-ої половини 1980-х років [1]. У деяких статтях розкривається вплив УГС, у тому числі В. Чорновола, на становлення і радикалізацію програмних положень Руху [8]. Проте відсутні роботи, в яких було б розглянуто позиції В. Чорновола щодо потреби створення такої організації та його внеску у її становлення. Донедавна поодинокими були праці, в яких висвітлювалося життя і діяльність В. Чорновола. Останнім часом з'явилися окремі публікації про формування його світогляду, політичну діяльність, обставини загибелі [2]. Важливе значення для осмислення його постаті як особистості, громадського і державного діяча дає десяти томне видання його праць [24].

Внесок В. Чорновола у створення НРУ має бути ґрунтовно вивчений. У цій статті розкрито ставлення В. Чорновола до потреби утворення Руху, досліджено його участь та вплив на становлення масштабної української організації.

В. Чорновіл відіграв значну роль в утворенні широкого громадського об'єднання, яким став НРУ. Коли у республіках Балтії у квітні 1988 р. почали організовувати народні фронти, В. Чорновіл приступив до творення УГС, яка мала стати початком суспільного руху. Оголошення про формування масштабної громадської структури, яка об'єднала б різні організації під назвою «Демократичний фронт», В. Чорновіл з односторонніми оприлюднив на червневих мітингах у Львові. На заваді організаційному утворенню Демократичного фронту стали репресії влади, яка 4 серпня 1988 р. вперше вдалася до кривавого розгону мітингу, а надалі заборонила проводити подібні акції та залякувала громадськість. Через дії, про які йшлося, владі не вдалося створити фронт у Вінниці, Києві, Хмельницькому.

Незважаючи на контрзаходи влади, діячі УГС не відступали від ідеї створити масову українську громадську організацію. У виданому 27 жовтня 1988 р. для членів УГС «Обіжчику» №1 ставилися завдання: «Якщо в деяких областях чи містах вдасться створити загальні організації типу народного чи демократичного фронту, ми обов'язково повинні до них входити, бодай як конструктивна опозиція». Наголошувалося, що Декларація принципів УГС і є, по суті, програмою Народного фронту. Тому члени Спілки намагалися створювати об'єднання саме на основі програми УГС [11]. В. Чорновіл постійно повторював, що програма УГС аналогічна, часом до буквальних збігів, із програмами народних фронтів Латвії, Естонії, Литви, які з'явилися на місяць пізніше від оприлюднення Декларації принципів УГС [7].

Актуалізована львівськими мітингами ідея створення Демократичного фронту набула нової сили після проведення в республіках Балтії установчих конференцій народних фронтів. В Україні до справи прилучилася Спілка письменників України. У несприятливих політичних реаліях для формування організації письменники вибрали тактику компромісів із владою, погодилися на визнання керівної ролі компартії у програмі майбутнього Народного руху. Назву «Народний рух» також вибрали з урахуванням суспільно-політичної ситуації та психологічних настроїв населення, вважаючи, що назва «фронт» більш нагадувала розмежування, конфронтацію. В. Чорновіл та інші провідні члени УГС спочатку насторожено поставилися до ініціативи творчої інтелігенції, серед якої було багато членів КПРС, вбачаючи у цьому можливість влади спрямувати енергію народу у вигідне їй русло. Всеукраїнська координаційна рада висловила ставлення до спроб інтелігенції створити масову громадську організацію УГС в резолюції «Про об'єднання типу Народного фронту чи руху сприяння перебудові на Україні» від 18 грудня 1988 р. У ній дії інтелігенції потрактували як серйозну спробу створити організацію на зразок Народного фронту, яку влада також гальмує [14]. Зауважували про таке: «Не маючи наміру підмінити собою широкі загальнонародні рухи з компромісними принципами, ми, однак, констатуємо, що в сьогоднішніх українських умовах УГС є поки що єдиною життєстійкою неформальною організацією, що запропонує народові програму аналогічну програмам народних фронтів чи рухів прибалтійських республік... Тому вважаємо, що основну підготовку до створення в Україні масового руху типу народного фронту повинна взяти на себе УГС» [14]. Знову в резолюції наголошувалося на потребі утворення власних ініціативних груп, що сприяли б Руху і діяли поза межами статуту Спілки, а також входили в групи, створені за ініціативою інших, навіть коли їхні програми далекі від Декларації принципів Спілки [14].

Після зборів київської організації Спілки письменників України, де ухвалили проект програми НРУ, В. Чорновіл зазначив, що проект розробили під егідою КПРС, оскільки «основною вимогою членства в НРУ є визнання керівної ролі компартії» [9]. На його думку, «далекій від сумної української дійсності людині нелегко було б зрозуміти, як народний рух може допомогти вивести країну з того застою, куди завела її партія Брежнєва-Щербицького, не тільки, не докоряючи їй за це, а ще й маючи за керівну силу». Крім того, він зауважив, що у «програмі є багато пунктів та вимог, де виразно відчувається вболівання за долю України». Чи ж не тому завідділом агітації і пропаганди ЦК КПУ Л. Кравчук сказав, що ніяка це не програма народного руху, а альтернативна курсові КПРС програма партії, отже, жоден член КПРС не може бути членом НРУ з такою програмою, бо перед ним «неминуче постане питання про вихід із КПРС» [9]. Така оцінка командою В. Щербицького програми НРУ, що, на відміну від програм народних фронтів республік Балтії, уникала будь-яких радикальних висловів, на переконання В. Чорновола, характерно свідчила про ставлення влади до процесу українського національного відродження.

В УГС обговорили проект програми НРУ і ухвалили, що його підтримуватимуть із певними застереженнями, зокрема щодо неприйняття пункту про керівну роль компартії [23, 7]. Такі ж

зауваження було висловлено на Установчих зборах Львівської обласної організації НРУ, де В. Чорновол обрала співголовою президії [5, 36]. Виконком УГС звернувся до всіх громадян України з відозвою, в якій закликав підтримати створення НРУ, зазначаючи, що, підтримуючи Рух, вони підтримують демократизацію України, бо без цього неможливий перехід до цивілізованого суспільства, до свободи і національного відродження [6].

Влада негативно сприйняла ініціативу інтелігенції започаткувати масову громадську організацію, нехай навіть для допомоги у перебудові, про що свідчили наведені вище слова Л. Кравчука. Перший секретар ЦК КПУ В. Щербицький у листі до ЦК КПРС від 17 лютого 1989 р. повідомив: «Передбачаючи можливість виникнення в Україні об'єднань типу відомих «народних фронтів», ЦК КПУ уважно аналізує тенденції в суспільному житті республіки, застосовує випереджувальні заходи» [20, 16]. Для поборення організації, програма якої містить, як висловився В. Щербицький, «націоналістичні ідеї і екстремістські положення, що йдуть в розріз із політичною платформою перебудови», був залучений весь апарат республіканської компартії. З ЦК КПУ в обкоми, райкоми і аж до первинних осередків КПУ направлено директиви про комплекс заходів із поборення Руху. НРУ трактувався як «альтернативна КПРС політична структура», яка набуває «не властиві для громадської організації функції» й «охоче бере право диктувати власну волю», «не маючи конструктивних ідей». І що, взагалі, ця структура створена проти соціалізму і єдності СРСР [22, 45].

З жовтня 1988 р. і до кінця 1989 р. супроти ініціаторів і засновників НРУ з боку влади здійснювалися різноманітні репресивні заходи: блокування та заборона дій, направлених на організацію масового суспільно-політичного об'єднання республіканського масштабу, намагання придушити ініціативу його створення у зародку; розгортання широкої кампанії дискредитації проекту програми та самої програми НРУ; активізація спроб розколоти НРУ на «конструктивну» більшість та «екстремістську» меншість; намагання шляхом комбінації налагодження діалогу і застосування силових дій направити Рух у безпечне для КПРС русло; нав'язування суспільству ідеї про більшу доцільність створення Координаційної ради громадських організацій, ніж розбудови структур НРУ; ініціювання та всебічне сприяння створенню альтернативної Руху Спілки трудящих за перебудову тощо.

НРУ для влади став особливо небезпечним через те, що в його створенні активну участь брали В. Чорновіл та інші діячі УГС, яких намагалися відсторонити від Руху члени Спілки або хоча б спричинити конфронтацію між ними та творчою інтелігенцією. В. Щербицький писав: «Небезпека НРУ підтверджується тим, що ряд ворожих екстремістських угруповань, зокрема, Українська гельсінська спілка (Львів), Українська народно-демократична ліга (Київ) оголосили відкрито про своє входження в «рух», намагаються об'єднати навколо «нього» формування антирадянської спрямованості» [17, 23]. Діячів УГС влада побиювалася через те, що багато хто з них, пройшовши т.зв. радянські «тюремні університети», здобув навички боротьби з тоталітарним режимом та отримав щеплення від страху щодо влади. Про вміння вести послідовну невпинну діяльність цих людей зазначив майбутній голова НРУ І. Драч: «Письменники поговорять, поговорять і підуть

до своїх справ, а ці люди займаються політикою серйозно, часто виступають, займають жорстку позицію й в цьому сенсі максимально небезпечні» [15, 191–199; 196].

Влада систематично критикувала УГС через ЗМІ. Партійні комітети республіки спрямовували роботу на розширення діалогу з діячами НРУ, для відсторонення від НРУ так званих «антисоціально налаштованих елементів», які приходять до Руху і прагнуть перетворити його в опозиційну до КПРС структуру.

Щоб уникнути критики та тиску з боку влади, ініціатори НРУ намагалися обмежити вплив В.Чорновола та інших діячів УГС на формування Руху. З'явилися публікації в ЗМІ, в яких лідери Руху намагалися відмежуватися від УГС. Дивувався участю Спілки в НРУ і відділявся від неї М. Попович. Він твердив, що на цьому етапі немає підстав вважати, що УГС поведе за собою НРУ [13]. Особливо яскраво відмежування проявилось під час Установчих зборів Київської обласної організації НРУ 1 липня 1989 р. В. Дончик розповів про наслідки обговорення проекту програми НРУ, висвітвив боротьбу за створення Руху, обминувши внесок УГС у його створення й не згадавши про спроби утворити Демократичний фронт у Львові. В. Чорновіл разом із В. Барладяном та Р. Лотишем направили в президію конференції записку про недопустимість замовчування окремих фактів і спроб відділитися від інших патріотичних організацій. У листі мовилося: «Чи не гадаєте Ви, шановні організатори НРУ, що і вам трохи попустили тільки для того, щоб протиставити Народний рух Спілці, всі ж, чи майже всі, члени якої підтримають Народний рух і входять до нього персонально, але не організаційно, бо деякі пункти програми вважаємо занадто компромісними, якщо не сказати більше».

Спроба не дозволити В. Чорноволу виступити на цих зборах провалилася через тривале скандування присутніх дати йому слово. У промові В.Чорновіл наголосив, що у проекті Статуту НРУ не була прийнятною керівна роль комуністичної партії, яка 70 років гнобила український народ, та зауважив, що Руху не потрібно ховатися за економічними та господарськими проблемами, а треба боротися за демократизацію самої системи [12]. Він також заявив, що члени УГС не претендують на керівництво Рухом, хоча й не згодні з усіма пунктами програми, а хочуть бути активними рядовими членами, і також відмітив, що Спілка не є «екстремістською організацією». Він висловився проти проведення «великодержавного шабашу» у Полтаві з нагоди річниці Полтавської битви та святкування 50-річчя нез'єднання Західної України з УРСР (17 вересня 1939 р.), оскільки День соборності України щорічно відзначається 22 січня, у день проголошення Акту злуки 1919 р.

Через протидію президії конференції в Координаційну раду Київської обласної організації, що складалася з 80 осіб, увійшли від УГС лише М. Горбаль, Ю. Бадзьо і В. Лінчевський, однак вплив Спілки тим не обмежився, адже багато членів Ради стояли на радикальних позиціях [5, 42].

На думку В.Чорновола, Установчі збори Київської обласної організації засвідчили, що спроби протиставити УГС і НРУ на Київській конференції у липні 1989 р. виявилися безуспішними. Забігаючи наперед, зауважимо, що не вдалося внести непорозуміння і на Установчих зборах Всеукраїнської організації Руху у вересні 1989 р.

Незважаючи на намагання організаторів Київської установчої конференції НРУ загравати,

влада різко негативно сприйняла проведення зборів. Як зазначив в ЦК КПУ секретар Київського міськкому КПУ Ю. Килимник від 5 липня 1989 р., під час виборів Координаційної ради Київської обласної організації НРУ І. Драч виступив проти обрання у склад керівних органів Руху представників УГС [19, 100]. У листі Л. Кравчука до ЦК КПУ від 4 липня 1989 р. зазначалося, що президія зборів зайняла «примиренське ставлення до відверто антикомуністичних, сепаратистських виступів, заgravала із залом, верх у якому брала УГС». Особливо одіозно виступив, на думку Л.Кравчука, В.Чорновіл [21, 90]. У згаданому листі Л. Кравчук наголосив на важливості зустрічі із керівництвом Руху і акцентував на тому, що подальше співробітництво можливе за умови оформлення документів Руху згідно з партійними вимогами, рішучого відмежування від УГС та подібних організацій екстремістського, націоналістичного спрямування.

В.Щербицький украї негативно оцінив проведення Київської конференції НРУ. Він помітив, що «переважали екстремістські виступи, була надана трибуна для представників УГС. Організатори конференції не проявляли наміру дати опір випадкам націоналістів, відмежуватися від них» [18, 160]. У листах до ЦК КПРС В. Щербицький писав, що до НРУ відразу ж прилучалися «антисуспільні елементи, в тому числі особи, які раніше відбували покарання за антирадянську діяльність, відверто націоналістичне, екстремістське угруповання – УГС. Вони постійно шукають ширму для легалізації своїх дій, використовують НРУ. Лідери цих угруповань відверто заявляють, що потрібно підлаштуватися під політичну платформу НРУ, ввійти в цю організацію, щоб потім підім'яти її під себе» [18, 160].

Незважаючи на профілактичні розмови з керівництвом НРУ, планувалося активно задіяти на побороження УГС і НРУ партійні та правоохоронні органи, розробити законодавчі акти про порядок використання державної та іншої символіки, поліграфічної та копіювальної техніки, а також про відповідальність за порушення законоположень.

Підданий різноманітним нападам після липневої Київської конференції НРУ був і В.Чорновіл. Зокрема, в одній із газет його вкотре назвали т.зв. «кореспондентом радіо «Свобода» і закордонної служби ОУН» тощо.

Попри натиск на УГС і НРУ, серед партійного керівництва республіки з'явилася думка про безперспективність боротьби з Рухом. Вона була небезпідставною, оскільки в масах зростало позитивне ставлення до створення НРУ. Крім того, як свідчив Л. Кравчук, партійні аналітики чітко підмітили – побороти Рух неможливо, можна лише зробити його придворним [10, 8]. Тому деякі партійні діячі, особливо із Західної України, налагоджували контакти не лише з Рухом, але і з УГС. З ініціативи першого секретаря Львівського міськкому КПУ В.Волкова 1 серпня 1989 р. відбулася зустріч із В.Чорноволом та братами Горинями. Причиною розмови стало, за словами В. Волкова, бажання безпосередньо довідатися від діячів Спілки про їхні плани і програму, бо «люди різні листи пишуть». Під час діалогу розглянули економічні питання, а також політичні, зокрема щодо права України на суверенітет, обговорили питання щодо пакту Молотова-Ріббентропа, яке було актуальним на той час не лише в Україні, а й в інших республіках та країнах.

Враховуючи важливість Установчого з'їзду НРУ 8–10 вересня 1989 р. та намагаючись

уникнути повторення подій із відмовою надати слово на Київській конференції у липні 1989 р., В. Чорновіл завчасно усно повідомив організаторів з'їзду про своє бажання виступити. Він надіслав письмове повідомлення 5 вересня 1989 р., орієнтовно зазначивши, що підготував виступ тривалістю 10 хвилин на тему «Єдність всіх національно-демократичних сил – запорука успіху Руху». Слово просив надати під час третього, вечірнього, засідання першого дня роботи з'їзду – під час обговорення доповідей і виступів представників громадських та інших організацій. В інші дні, при розгляді Статуту чи програми, вважав, що виступ буде не актуальним. В. Чорновіл пропонував представити його як члена Виконавчого комітету УГС і редактора журналу «Український вісник».

У списку, складеному організаторами з'їзду перед початком його роботи, В. Чорновіл був чотирнадцятим із 83 охочих виступити. Однак повторилася липнева ситуація, йому знову не надали слова. Із проханням дозволити виступити він звернувся письмово в президію під час роботи з'їзду. Вимагали надати йому слово делегати Установчих зборів, які надсилали індивідуальні та колективні звернення в президію. В одному із них зазначалося: «Сьогодні говорилося про те, щоб надати слово Чорноволу В'ячеславу. Кінець дня, а йому слова не надали. Пропоную надати слово Чорноволу В. зразу ж після виступу Л. Кравчука. Делегат В. Гурін (Вінниця)».

В. Чорноволу все ж дали змогу виступити, і він виголосив змістовну промову, якою, по суті, подолав протистояння між прихильниками радикальних і поміркованих ідей. У виступі він закликав присутніх вийти зі стану ейфорії від створення НРУ, оскільки з утворенням такої організації записнілися, точніше, як він висловився, допомогли записнитися на рік [16, 279]. В. Чорновіл виступив за консолідацію всіх українських суспільно-політичних сил в одній потужній організації, якою має стати НРУ. Зауважив, що українським лідерам потрібно використовувати досвід польської «Солідарності», «керівники якої задля порятунку нації доходять до деякого порозуміння навіть із тією партією й тими її функціонерами, які вводили у Польщі надзвичайний стан і садовили своїх сьогоднішніх парламентських партнерів у тюрми» [16, 281]. Зразу він чітко заявив, що УГС переходить до відкритої пропаганди ідеї відновлення Української держави, яку також має перейняти Рух.

Можна зробити висновок, що «Лук'яненко чи Чорновіл бачать майбутню Україну незалежною демократичною державою, а Драч чи Яворівський хочуть більшого суверенітету її в реорганізованому Союзі, що перші обстоюють політичний плюралізм, а другі поки що воліють тільки лібералізації компартії, до якої вони належать, ще не підстава для роз'єднання, якраз народний рух покликаний об'єднати всіх, кому болить доля України, для конкретних щоденних справ» [16, 282]. Обраний на з'їзді головою НРУ І. Драч підтримав ідею В. Чорновола про потребу об'єднати українські національні сили. Тож завдяки мудрості провідних діячів, тактичним компромісам, удалося досягти того, що виявилось не під силу ні УГС, ні іншим організаціям – створити всеукраїнську масову, опозиційну до КПРС організацію. В. Чорновола та деяких інших членів УГС було обрано до Великої ради Руху, а М. Горинь став головою секретаріату НРУ. Тенденція радикалізації позицій керівництва НРУ залишилася незмінною.

Позитивний чинник у поєднанні зусиль між досвідченими борцями з радянським тоталітаризмом

і новими в політичній діяльності людьми полягав у тому, що перші певною мірою давали Руху програмне спрямування, з'ясували його близьку і далеку мету, а другі – нових масштабних рис. Схвально відгукнувся про встановлення співпраці між прихильниками центристських і радикальних ідей представник «Саюдіса», політолог А. Медалінекас. На його думку, суспільний процес відбуватиметься так: радикали тиснутимуть на центристів, центристи – на компартію, партія, очевидно, повинна тиснути на Москву, тому що тільки таким чином можна все змінити [3].

Значення УГС для НРУ В. Чорновіл вбачав у тому, що Спілка передала свою енергію загальнонаціональному Народному руху України. На переконання одного з керівників УГС О. Шевченка, Спілка стала своєрідною пробивною силою для інших організацій, у тому числі й НРУ. Завдяки сконцентруванню репресивної уваги влади на її діяльність «інші демократичні об'єднання змогли під прикриттям УГС ідейно і організаційно зміцнюватися і підтягувати свою програмну платформу до Декларації принципів УГС, що особливо наочно відбулося із НРУ» [25].

Отже, створена В. Чорноволом УГС як український народний фронт відіграла важливу роль у становленні й радикалізації програми масової всеукраїнської організації, якою став НРУ. Завдяки зусиллям В. Чорновола та інших діячів вдалося подолати спротив влади, усунути можливість розколу між прихильниками радикальних і поміркованих ідей та об'єднати десятки тисяч українців в одну потужну організацію, яка прискорила відновлення незалежності Української держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев Ю. М., Кульчицький С. В., Слісаренко А. Г. Україна на злам історичних епох (Державотворчий процес 1985–1999 р.). Навчальний посібник. – К., 2000; Бойко О. Україна в 1985–1991 рр. Основні тенденції суспільно-політичного розвитку. – К., 2002; Русначенко А. М. Національно-визвольний рух в Україні: середина 1950-х – початок 1990-х років. – К., 1998.
2. Василюшин Г. Призначено дійти. В. Чорновіл. Політика та правда життя: У 3 Ч. – К., 1998–1999; Деревінський В. Становлення світогляду В'ячеслава Чорновола // Українознавство. – 2006. – №1; Степаненко М. Майже все про загибель В. М. Чорновола. – К., 2006.
3. Віче. – 1989. – № 14.
4. Гарань О. В. Убити дракона: З історії Руху та нових партій України. – К., 1993; Ковтун В. Г. Історія Народного Руху України. – 2-ге вид., доп. – К., 1999.
5. Гарань О. В. Убити дракона. З історії Руху та нових партій України. – К., 1992. – С. 36.
6. Голос відродження. – 1989. – № 1.
7. Записка в президію установчих зборів Київської обласної організації НРУ // Архів В. Чорновола.
8. Кривдіна І. Б. Участь правозахисників у діяльності НРУ // Народний рух України: місце в історії та політиці: Матеріали V (позачергової) Всеукраїнської наук. конф.; 14–15 вересня 2001 р., м. Одеса. – О., 2001; Чумаченко В. А. Місце УГС в організації національно-демократичної опозиції в УРСР // Народний рух України: місце в історії та політиці: Матеріали I Всеукраїнської наук. конф.; 14–16 вересня 1994 р., м. Одеса. – О., 2001.
9. Листок прес-служби УГС. – 1989. – № 61. – 1 лютого.
10. Михальченко Н. І., Андрущенко В. П. Беловежье. Л. Кравчук. Украина 1991–1995. – К., 1996.
11. Обіжчик. – 1988. – № 1. – 27 жовтня.
12. Радянська Україна. – 1989. – 10 липня.
13. Радянська Україна. – 1989. – 19 вересня.
14. Резолюції ВКР «Про об'єднання типу Народного фронту чи руху сприяння перебудові на Україні» від 18 грудня 1988 р. // Архів В. Чорновола.

15. «Рух»: обретение пути (беседа с И. Драчем) // Дружба народов. – 1990. – № 4. – С. 191–199.
 16. Три дні вересня вісімдесят дев'ятого. Матеріали установчого з'їзду Народного руху України за перебудову. – К., 2000.
 17. ЦДАГОУ. – Ф. 1, оп. 32, спр. 2555, арк. 23.
 18. ЦДАГОУ. – Ф. 1, оп. 32, спр. 2642, арк. 160.
 19. ЦДАГОУ. – Ф. 1, оп. 32, спр. 2658, арк. 100.

20. ЦДАГОУ. – Ф. 1, оп. 32, спр. 2658, арк. 16.
 21. ЦДАГОУ. – Ф. 1, оп. 32, спр. 2658, арк. 90.
 22. ЦДАГОУ. – Ф. 1, оп. 32, спр. 2660, арк. 45.
 23. ЦДАГОУ. – Ф. 271, оп. 2, спр. 1, арк. 7.
 24. Чорновіл В. Твори: У 10-ти т. – К., 2002–2006.
 25. Шевченко О. До 10 річниці створення УГС // Українське слово. – 1998. – 9 липня.

Василий Деревинский

Участие Вячеслава Черновола в создании Народного руха Украины

Аннотация. В статье раскрыто отношение В. Черновола к образованию Руха. Проанализированы его участие и влияние на становление этой масштабной украинской организации. Указано, что В. Черновил еще в начале 1988 г. планировал создать подобную политическую структуру, сформировал ее с единомышленниками в виде Украинской Хельсинской Группы, а с лета 1988 г. – под названием «Демократический фронт». Процесс создания народнофронтальной структуры активизировался после присоединения к ней представителей Союза писателей Украины. Отмечено, что В. Черновил приобщился к выработке консенсуса между соучредителями НРУ – приверженцами умеренных и радикальных идей.

Ключевые слова: В. Черновил, Народный рух Украины, НРУ, Рух, УГС.

Vasyl Derevinskiy

Participating of Viacheslav Chornovil in creation of People's movement (Rukh) of Ukraine

Annotation. Attitude of Viacheslav Chornovil to necessity of Rukh formation is revealed in the article. His participation and influence on formation of this scale Ukrainian organization is analyzed. It is reflected, that Viacheslav Chornovil yet from the beginning of 1988 matured plans to form similar political structure and began to create it with like-minded persons as the Ukrainian Helsinki group, and since summer of 1988 under the name of Democratic front. Activity of the People's front structure creation got a new impulse after joining to it the representatives of National Writer's Union of Ukraine. It is marked, that Viacheslav Chornovil attached to making of consensus between cofounders of NRU – supporters of moderate and radical ideas.

Keywords: Viacheslav Chornovil, People's Movement movement of Ukraine, «Rukh», Ukrainian Helsinki Group.

Удобо оновлення українського суспільства набуває чинності проблема становлення етнонаціональних ознак українців. Розвиток етносів супроводжується поступовою еволюцією основних психоетнічних настанов та їх психології загалом. При цьому найбільш помітних змін зазнають динамічні компоненти психології етносів – національні почуття і національні смаки. На противагу їм, статичні компоненти – національна свідомість, національний характер, національний темперамент, національні традиції та звичаї – змінюються доволі уповільнено, протягом триваліших проміжків часу. Але в історії кожного етносу існують відносно короткотривалі періоди, пов'язані із внутрішнім соціокультурним, у тому числі й суспільно-політичним, розвитком, зовнішнім впливом, катастрофічними природними явищами тощо, коли всі психоетнічні ознаки можуть зазнавати швидких і помітних змін.